

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaje) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatelky **M. K.**, zastoupené Mgr. Davidem Oplatkem, advokátem, sídlem Buzulucká 678/6, Praha 6, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 28. července 2015 č. j. 13 To 252/2015-674 a rozsudku Okresního soudu v Příbrami ze dne 30. dubna 2015 č. j. 3 T 106/2014-626, za účasti **Krajského soudu v Praze** a **Okresního soudu v Příbrami**, jako účastníků řízení, a **Krajského státního zastupitelství v Praze** a **Okresního státního zastupitelství v Příbrami**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. Postupem Okresního soudu v Příbrami v řízení vedeném pod sp. zn. 3 T 106/2014 a postupem Krajského soudu v Praze v odvolacím řízení vedeném pod sp. zn. 13 To 252/2015 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod tím, že jí nebylo umožněno jako poškozené řádně uplatnit nárok na náhradu škody podle § 43 odst. 3, ve spojení s § 206 odst. 2 a § 228 odst. 1 trestního řádu a o podaném návrhu nebylo rozhodnuto, ačkoli tomu v řízení před obecnými soudy nebránila překážka.**
- II. Návrh na zrušení usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 28. července 2015 č. j. 13 To 252/2015-674 a rozsudku Okresního soudu v Příbrami ze dne 30. dubna 2015 č. j. 3 T 106/2014-626 se zamítá.**

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů, jimiž bylo dle jejího tvrzení porušeno její ústavní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu Okresního soudu v Příbrami (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 3 T 106/2014 se podává, že stěžovatelka v daném řízení vystupovala jako poškozená podle ustanovení § 43 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a domáhala se přiznání nároku na náhradu škody v adhezním řízení. V uvedeném trestním řízení byl obžalovaný, v té době manžel stěžovatelky, pravomocně uznán vinným ze spáchání

zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle ustanovení § 199 odst. 1 a odst. 2 písm. d) trestního zákoníku, kterého se měl, stručně řečeno, dopustit tak, že stěžovatelku dlouhodobě a se zvyšující se intenzitou týral, což vedlo k její dlouhodobější traumatizaci, která se ještě v době vyhlášení odsuzujících rozhodnutí promítala do její psychické nestability. Za to byl obžalovanému uložen trest odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání pěti let.

3. V přípravné fázi trestního řízení byla stěžovatelka písemně poučena o možnosti připojit se jako poškozená k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody (č. l. 385 až 390 soudního spisu). Po podání obžaloby byla obdobně poučena v předvolání k hlavnímu líčení, které stěžovatelka převzala do vlastních rukou dne 21. 7. 2014. U hlavního líčení konaného dne 21. 8. 2014 stěžovatelka, nezastoupená zmocněncem, využila svého práva nesetkat se s obžalovaným před hlavním líčením a být vyslýchána v jeho nepřítomnosti, pročež nebyla přítomna zahájení hlavního líčení a do soudní síně byla předvolána až po přednesení obžaloby a výpovědi obžalovaného. Z toho důvodu okresní soud pristoupil rovnou k výsledku stěžovatelky a nepostupoval již podle ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu, dle kterého se předseda senátu po přednesení obžaloby musí dotázat poškozeného, zda navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost k náhradě újmy způsobené trestným činem. Následně stěžovatelka dne 30. 9. 2014 zaslala okresnímu soudu podání, kterým se jako poškozená připojila k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody ve výši 50 000 Kč, do níž zahrnula tři zničené mobilní telefony, ušlý zisk z provozování kadeřnictví (zákaznice se jí nemohly dovolat), soudní poplatky a jiné náklady v souvislosti s rozvodovým řízením a psychické strádání, projevující se psychickou nevyrovnaností, nespavostí a nesoustředěností (č. l. 526).

4. Dne 2. 12. 2014 rozhodl okresní soud rozsudkem o vině a trestu pro obžalovaného (sub 2). Jeho nezletilého syna jako poškozeného odkázal s nárokem na náhradu škody řízení ve věcech občanskoprávních. O předmětném nároku stěžovatelky nebylo rozhodnuto a ani jeho uplatnění nebylo v rozhodnutí zmíněno.

5. Na základě odvolání obžalovaného i odvolání státní zástupkyně byl tento rozsudek zrušen usnesením Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) ze dne 3. 3. 2015 č. j. 13 To 80/2015-603. Okresní soud proto rozhodl dne 30. 4. 2015 podruhé, nárokem stěžovatelky se opět nezabýval a shledal znovu obžalovaného vinným ze spáchání výše uvedeného trestného činu. Stěžovatelka se přitom druhého hlavního líčení nezúčastnila, (doručení vykázáno podle protokolu z jednání na č. l. 620). Proti rozsudku podal odvolání obžalovaný. Krajský soud je dne 28. 7. 2015 napadeným usnesením zamítl. Stěžovatelka, která již byla zastoupená advokátem, zaslala okresnímu soudu žádost o zaslání odsuzujícího rozsudku, a to ve dnech 11. 6. 2015 a 27. 7. 2015 (č. l. 684 a 686). Na rubu druhé žádosti je rukou napsaný příkaz sdělit zmocněnci poškozené, že má právo nahlížet do spisu, avšak poškozená se s nárokem na náhradu škody nepřipojila řádně a včas, pročež jí rozsudek nebyl doručen, neboť se jí netýká. Žádná jiná reakce na žádost stěžovatelky není v soudním spise obsažena.

II.

Argumentace stěžovatelky

6. Dle stěžovatelky došlo k porušení jejích ústavně zaručených práv, neboť využila svého práva podle ustanovení § 17 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o

změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obětech“), chránícího jí před tzv. druhotnou újmou. Stěžovatelka požádala okresní soud, aby učinil potřebná opatření k zabránění jakémukoliv jejímu kontaktu s obžalovaným a její žádosti bylo v plném rozsahu vyhověno. Při příchodu do soudní budovy na ni čekala justiční stráž, která ji odvedla do kanceláře soudce, kde čekala až do zahájení své výpovědi, která se konala bez přítomnosti obžalovaného. V rozhodující okamžik pro uplatnění nároku na náhradu škody podle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu tak její stěžovatelka nemohla uplatnit, protože v době, kdy soudce vznesl dotaz na uplatňovaný nárok, byla ze zákonných důvodů mimo soudní síň a v tento okamžik nebylo objektivně možné adekvátně a právně relevantně reagovat.

7. Podle stěžovatelky je zřejmé, že postupem soudu došlo k porušení několika ústavních kautel vyplývajících ze shora uvedených předpisů ústavní právní síly. Postup soudu, kdy je stěžovatelce prakticky odňata zákonem stanovená možnost uplatnit v přesně stanoveném okamžiku nárok na náhradu škody, který významně determinuje nejen její postavení účastníka v celém procesu trestního řízení, ale má dopad i na závěrečné rozhodnutí soudu, které by mělo obsahovat řádné odůvodnění a vypořádat se s uplatněnými zákonnými nároky, je pak zřejmým porušením právních norem ústavní právní síly. Z uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

III.

Vyjádření ostatních účastníků řízení

8. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

9. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že z obsahu spisového materiálu, který si za tímto účelem vyžádal, vyplývá, že stěžovatelka byla již v přípravném řízení řádně a podrobně poučena o svých procesních právech v postavení poškozené i oběti. K hlavnímu líčení nařízenému na den 21. 8. 2014 byla předvolána listinou dle vzoru vnitřního a kancelářského řádu (obsahující i výrazné poučení, že svůj nárok na náhradu škody, event. na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestným činem, může uplatnit pouze do zahájení dokazování v hlavním líčení), přičemž nebyla-li stěžovatelka z osobních důvodů v jednacím síni do zahájení dokazování v hlavním líčení přítomna, pak nalézací soud mohl stěžovatce postupovat podle ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu. Pokud však nalézací soud obdržel následně až dne 30. 9. 2014 její písemný návrh na náhradu škody ve výši 50 000 Kč, bylo vskutku namístě, aby o tomto opožděně podaném návrhu samostatně rozhodl analogicky dle § 206 odst. 4 trestního řádu za analogické aplikace § 44 odst. 3 trestního řádu, což se však nestalo. Dále je nutno podotknout, že poškozenému, který neuplatnil svůj nárok na náhradu škody „řádně“, se pak podle ustanovení § 130 odst. 1 trestního řádu rozsudek nedoručuje. Stěžovatelce lze přisvědčit v tom, že její procesní práva podle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu nebyla v této konkrétní projednávané trestní věci do důsledků dodržena, ale ani v případě, že by byl její nárok na náhradu škody, a to v podobě jejího písemného podání (aniž by byly jednotlivé stěžovatelkou nárokované položky podloženy příslušnými důkazy), uplatněn včas, nemohl by nalézací soud rozhodnout bez dalšího dokazování, a to evidentně nad rámec potřeb a účelu trestního řízení, o povinnosti obžalovaného

nahradiť stěžovatelce škodu v adhezním řízení. V takto případně vzniklé situaci lze dle krajského soudu poukázat na ustanovení § 229 odst. 1 trestního řádu, event. i na ustanovení § 265 trestního řádu. V každém případě krajský soud zdůrazňuje, že právo stěžovatelky domáhat se svého nároku na náhradu škody v trestním řízení nepřichází již v tomto stadiu řízení v úvahu, nicméně není sporu o tom, že stěžovatelka má nadále právo tento nárok uplatnit v rámci občanskoprávního řízení.

10. Okresní soud ve svém vyjádření sdělil, že poškozená se řádně a včas nepřipojila se svým nárokem na náhradu škody k trestnímu řízení, když svůj nárok uplatnila až po vyhlášení odsuzujícího rozsudku okresního soudu. Proto se soud jejím podáním nezabýval. Stěžovatelka byla poučena o tom, kdy nejpozději může uplatnit svůj nárok, a to v předvolání k hlavnímu líčení. Tento nárok přitom mohla uplatnit i písemně.

11. Krajské státní zastupitelství v Praze pouze sdělilo, že se vzdává postavení vedlejšího účastníka řízení. Okresní státní zastupitelství se k návrhu nevyjádřilo.

12. Stěžovatelka možnosti k případné replice k jí zaslaným vyjádřením (sub 9 a 10) nevyužila.

IV.

Procesní předpoklady projednání návrhu

13. Ještě dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel posoudit splnění procesních předpokladů řízení, a to rovněž na základě vyjádření účastníků řízení.

14. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a není zjevně neoprávněnou návrhovatelkou podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu. Tvrdí, že postupem obecných soudů v řízení, jehož byla účastníkem jako poškozená (srov. § 43 odst. 1 trestního řádu), došlo k zásahu do jejího ústavně zaručeného práva na soudní ochranu. Není přitom rozhodné, že v této části řízení s ní jako s návrhovatelkou jednáno nebylo, protože v případě, že tomu tak navzdory závěru obecných soudů být mělo, šlo by podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu o jiný zásah do jejího základního práva, než je rozhodnutí [srov. nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 30/95 (N 3/5 SbNU 17)].

15. Napadená rozhodnutí byla stěžovatelce dle jejího vyjádření doručena dne 29. 7. 2015, ač jí soudy nepřiznaly postavení poškozené, již se dle zákona musí rozhodnutí zasílat. Ve spise okresního soudu se informace o tomto doručení vzhledem k výše popsaným okolnostem případu nenachází. Lze jen poznamenat, že veřejné zasedání o odvolání obžalovaného se konalo dne 28. 7. 2015 a protokol z něj byl vyhotoven následujícího dne. Ústavní stížnost byla podána prostřednictvím datové schránky dne 29. 9. 2015. Ústavní soud tedy vzhledem k výše uvedenému dospěl k závěru, že stížnost byla podána včas, v zákonné dvouměsíční lhůtě podle ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud zvážil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnosti, domáhající se zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, nelze vyhovět. Stěžovatelce je nicméně třeba přisvědčit v tom, že její ústavně zaručená procesní práva byla porušena. Z důvodů uvedených dále však dospěl Ústavní soud k závěru, že od zrušení napadených rozhodnutí nelze očekávat účinnou nápravu tohoto porušení a současně, že právo stěžovatelky na soudní ochranu právní řád zajišťuje i jinou cestou.

V.a)

Porušení povinnosti podle § 206 odst. 2 trestního řádu

17. Předmětem ústavní stížnosti je zásah do stěžovatelčina práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť stěžovatelka brojí proti tomu, že soudy v napadených rozhodnutích vůbec nerozhodly o jejím nároku na náhradu újmy způsobené trestným činem. Podle vyjádření soudů k ústavní stížnosti se tak stalo zejména z toho důvodu, že stěžovatelka svůj nárok v adhezním řízení neuplatnila včas, tedy ve lhůtě stanovené ustanovením § 43 odst. 3 věty druhé trestního řádu. Ústavní soud tedy musel posoudit, zda provedený výklad uvedeného ustanovení a hodnocení klíčových skutkových okolností neporušil ústavní práva stěžovatelky a zda obecné soudy postupovaly tak, jak to vyžaduje zákon.

18. Ústavní soud konstatuje, že tzv. adhezní řízení se nenachází mimo ústavní rámec pravidel práva na soudní ochranu. Již proto opakovaně zdůraznil, že postupem obecného soudu v adhezním řízení může dojít k takovému porušení základních práv a svobod poškozených, které bude vyžadovat kasační zásah Ústavního soudu (srov. např. náleze ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1587/15; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Řádné rozhodování v tzv. adhezním řízení je dle Ústavního soudu neodmyslitelnou součástí naplnění účelu trestního řízení (srov. ustanovení § 1 odst. 1 trestního řádu), kterým je rovněž ochrana práv poškozeného. Ta však v tomto řízení může být pochopitelně zajišťována pouze v určitém zákonném rámci, jehož výklad a aplikace musí zohledňovat základní principy soudního rozhodování (srov. čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny). Nespravedlivé rozhodnutí, a tím spíše „nerozhodnutí“ o nárocích poškozených, pak umocňuje primární újmu způsobenou trestným činem. Náprava újmy obětí trestné činnosti přitom není dle judikatury Ústavního soudu pouze „obyčejným“ soukromoprávním zájmem, neboť souvisí s veřejnoprávní povinností státu objasnit trestnou činnost zasahující ústavní práva, napravit jí způsobenou újmu na těchto právech a zajistit oběti přiměřenou ochranu před jejím opakováním [srov. např. náleze ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515), šířeji k této povinnosti státu viz náleze ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16]. Nesplněním této povinnosti vzniká tzv. druhotná újma (srov. ustanovení § 2 odst. 5 zákona o obětech), jejíž vznik v oblastech chráněných Listinou zakládá porušení základních práv a svobod obětí, které bude zpravidla představovat důvod pro zásah Ústavního soudu.

19. Postup při uplatňování práva poškozených domáhat se v trestním řízení náhrady škody a nemajetkové újmy je upraven v ustanoveních § 43 odst. 3 a § 206 odst. 2 trestního řádu. Tato ustanovení stanovují, že poškození mohou příslušné nároky

uplatnit, avšak pouze do doby zahájení dokazování v hlavním líčení. Z hlediska účelu tohoto ustanovení lze dovodit, že tím má být postaveno najisto z hlediska důkazního řízení před soudem, o čem kromě rozhodování o vině, popř. o trestu za trestné jednání bude ještě v soudním řízení rozhodováno. Uvedené pravidlo přiměřeně reaguje na běžně se vyvíjející případy, a proto nelze z hlediska ochrany ústavních procesních práv hovořit o jeho apriorní protiústavnosti.

20. Principy řádně vedeného procesu však vyžadují, aby postup předsedy senátu odpovídal skutkovým a právním okolnostem případu. Nelze totiž dle Ústavního soudu předem vyloučit, že může nastat situace, v níž by se trvání na tomto požadavku stalo zjevně nespravedlivé v důsledku restriktivního výkladu § 206 odst. 2 trestního řádu, jako v posuzované věci.

21. Pro aplikaci uvedeného ustanovení stanovuje i trestní řád sám několik podmínek. Mezi nimi hraje primární roli splnění povinnosti předsedy senátu se každého u hlavního líčení přítomného poškozeného náležitě dotázat, tj. včetně řádného poučení, zda chce v adhezním řízení uplatnit příslušné nároky (viz ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu). Takový dotaz je dle Ústavního soudu fakticky konkrétním naplněním obecné poučovací povinnosti (srov. § 2 odst. 15 trestního řádu), jehož prostřednictvím jsou poškození ústní formou poučeni o obsahu jednoho z nejdůležitějších práv a důsledcích jeho (ne)využití. V případě nejasností či pochybností je povinností předsedy senátu obecné skutečnosti ohledně tzv. adhezního řízení poškozeným k jejich dotazu ozřejmit, aniž by tím však pochopitelně předjímal konečné rozhodnutí. Úplné, ústní a srozumitelné poučení představuje dle Ústavního soudu nezbytnou podmínku pro aplikaci uvedeného omezení ochrany zájmů poškozených v tzv. adhezním řízení. Není-li ve výjimečných případech možné takové poučení z pochopitelných a zřejmých důvodů poškozenému náležitě poskytnout, nemůže to vést k faktickému zbavení jednoho z nejdůležitějších procesních práv poškozené osoby, které *nota bene* navíc slouží k ochraně jejího vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Garantem těchto ústavně zaručených práv je pak v trestním řízení soud (srov. čl. 4 Ústavy), který tak musí dle zákona uvedené poučení poskytnout, anebo alespoň spolehlivě prokázat, že jej poškozenému náležitým způsobem (tedy ústně a s vysvětlením otázek) poskytl jiný orgán nebo dostatečně právně vzdělaný zmocněnec, popř. se přesvědčit, zda takový návrh nebyl učiněn mimo hlavní líčení. Ústní formou poučení, vyplývající z ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu, považuje Ústavní soud za důležitou zejména u zvláště zranitelných obětí, jejichž psychický stav zejména v prvotních fázích trestního řízení (zejména v přítomnosti obžalovaného) často znemožňuje přijmout náležité poučení v obsáhlé písemné podobě. K tomu samozřejmě přistupuje i pro laiky nejasný právní jazyk těchto poučení. Z toho důvodu je ústní poučení rovněž upraveno kupř. v ustanovení § 8 odst. 2 zákona o obětech. Soud je tak při postupu podle ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu u zvláště zranitelných obětí garantem toho, že se poškozenému dostane náležitého a nikoliv pouze formálního a neúčinného poučení.

22. V dané věci stěžovatelka nebyla přítomna v soudní síni při zahájení dokazování v hlavním líčení. Nacházela se v jiné soudní místnosti, využívajíc jako zvláště zranitelná oběť (srov. ustanovení § 2 odst. 4 zákona o obětech) svého práva nesetkat se s obžalovaným (srov. ustanovení § 17 zákona o obětech). Toto právo je obecně považováno za důležitý prvek zabránění vzniku tzv. druhotné újmy v soudním řízení. Z toho plyne, že právní řád počítá i s přítomností poškozeného u hlavního líčení mimo soudní síň, aniž jej tím zbavuje jejich práva uplatnit nárok podle § 43 odst. 3 trestního

řádu. Jiný závěr by odporoval zásadě jednoty právního řádu a pravidlům jeho systematického výkladu. S ohledem na povahu speciální úpravou chráněných ústavních zájmů (soukromí, duševní integrita, psychické zdraví, atd.) nelze dle Ústavního soudu stěžovatelce fakticky odepřít důležité procesní právo pouze z toho důvodu, že legitimně využila uvedené právo nepřijít do kontaktu s obžalovaným, neboť její obavy a odpor k němu plynou jednoznačně z výsledků provedeného dokazování o jejím týraní obsažených v odůvodnění obou rozsudků okresního soudu.

23. Ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu míří na situace, kdy poškozený není přítomen při hlavním líčení tak, že mu předseda senátu nemůže položit otázku, zda navrhuje, aby byla obžalovanému uložena povinnost k náhradě škody. Taková situace však v prvním hlavním líčení dne 21. 8. 2014 nenastala, protože možnost – a současně povinnost – dotázat se stěžovatelky předseda senátu měl, a to bez jakýchkoli obtíží a vznikajících průtahů. Stěžovatelce se však nedostalo možnosti vyjádřit se, zda hodlá využít jejích práv v adhezním řízení, ač byla přítomna při prvním hlavním líčení a nacházela se v budově soudu. Účastníci řízení však ve svých vyjádřeních toto ustanovení spojují s povinností být v soudní síni přítomen, čímž v praxi fakticky vylučují možnost jeho uplatnění týranou osobou, která se s obžalovaným odmítla setkat v soudní síni „tváří v tvář“. Nelze tedy stěžovatelce vytýkat nesplnění jejích procesních povinností. Je to stát, kdo na sebe vzal povinnost poskytovat ochranu právům poškozených a obětí trestných činů, a bylo povinností předsedy senátu, aby ji řádným výkladem § 206 odst. 2 trestního řádu naplnil.

24. Tento zásah do stěžovatelčích práv byl pak prohlouben ještě tím, že okresní soud po obdržení stěžovatelčina návrhu na přiznání nároku na náhradu škody na něj žádným způsobem nereagoval, čímž v zásahu do procesních práv stěžovatelky jen pokračoval a znemožnil jí tím též bránit se proti jeho postupu. Přitom již z „povahy věci samé“ plyne, že součástí práva na soudní ochranu je nejen právo řízení zahájit, pokračovat v něm s uplatněním procesních práv, ale též právo na to, aby o návrhu bylo rozhodnuto. Návrh byl pouze zařazen do soudního spisu (č. l. 526) a nebylo o něm vůbec rozhodnuto, což je porušením čl. 36 odst. 1 Listiny. Jakkoli lze souhlasit i s tím, že později uplatněný návrh je opožděný, nezbavuje to soud povinnosti o něm rozhodnout.

25. Konečně třetího opomenutí, a současně porušení práv stěžovatelky, se okresní soud dopustil tím, že po zrušení prvního rozsudku krajským soudem (a to v plném rozsahu) při novém rozhodování dne 30. 4. 2015 nepřihlédl k tomu, že v soudním spise na č. l. 526 byl založen nevyřízený písemný návrh stěžovatelky na uložení povinnosti k náhradě škody a nemajetkové újmy obžalovanému. Zde již stěžovatelka při řízení přítomna nebyla, ač byla písemně obeslána (viz č. l. 620 soudního spisu), návrh však byl učiněn a stále o něm nebylo rozhodnuto, takže se proti jakémukoli rozhodnutí stěžovatelka nemohla ani účinně bránit. Kromě toho okresní soud mohl přihlédnout ke skutečnosti, že krajský soud svým usnesením ze dne 3. 3. 2015 předchozí první rozsudek okresního soudu ze dne 2. 12. 2014 č. j. 3 T 106/2014-552 zrušil v celém rozsahu a zvážil, zda v této situaci zájem na ochraně poškozené a současně nová procesní situace neumožňují, aby o tomto návrhu rozhodl.

26. Obecné soudy, mající povinnost chránit základní práva všech účastníků (srov. čl. 4 Ústavy), musí ve skutkově výjimečné situaci (např. zvláště zranitelných obětí) najít takový postup, kterým budou v maximální možné míře chránit všechny ústavní zájmy. Takový příkaz v sobě obsahuje princip proporcionality, popisovaný ustáleně

v judikatuře Ústavního soudu [srov. např. nálezy ze dne 12. 10. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.) nebo ze dne 9. 10. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 15/96 (N 99/6 SbNU 213; 280/1996 Sb.)]. V daném případě dle Ústavního soudu nic nebránilo tomu, aby soud poskytl přiměřenou ochranu všem dotčeným zájmům, kupříkladu poskytnutím náležitého poučení poškozené před hlavním líčením anebo na začátku její svědecké výpovědi, pokud by to zcela nerozvrátilo plánovaný postup v dokazování, jehož brzké a přesné vymezení je legitimním zájmem, který chrání výše uvedené ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu. Tohoto legitimního účelu lze navíc dosáhnout tím, že poškozená osoba bude, v případě složité důkazní situace a oprávněném zájmu na rychlém ukončení trestního řízení, odkázána se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních.

27. Ústavní soud tedy shledal, že obecné soudy svým postupem porušily stěžovatelčina procesní ústavní práva, když úpravu v trestním řádu interpretoval a aplikoval pro stěžovatelku nepřipustně omezujícím způsobem, bez dostatečného respektu k důležitosti aplikace práv zaručených zákonem o obětech. Pochybení soudu je pak o to větší, že v daném případě jde o zvlášť zranitelnou oběť, jejíž újma v důsledku trestného činu je z velké části psychického rázu, což v praxi často vede k neuplatňování (nebo opožděnému uplatňování) nároku na náhradu škody v civilním řízení z důvodu nedostatku duševních sil pro opakování celého soudního řízení. To vede v praxi k nedostatečnému napravování trestné činnosti a prohlubování újmy oběti. V dané věci tedy došlo k neoprávněnému zásahu do stěžovatelčina práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

V.b)

Nevypořádání se s tzv. adhezním nárokem a možnost nápravy

28. Vzhledem k níže uvedeným okolnostem však není dle Ústavního soudu namístě zrušit ústavní stížností napadená rozhodnutí a věc vrátit soudům k novému projednání, nýbrž s ohledem na funkci ústavní stížnosti, též jako prostředku ochrany objektivního práva, se omezit pouze na konstatování a vymezení takového porušení základních práv a svobod stěžovatelky tzv. akademickým výrokem.

29. V první řadě je třeba zdůraznit, že s ohledem na trestní řád by Ústavní soud musel napadené rozsudky, postrádající jakékoliv rozhodnutí o stěžovatelčině nároku, zrušit jako celek, čímž by navrátil do předchozí fáze celé trestní řízení, pouze z důvodu nevypořádání tzv. adhezního nároku. Tím by však mimo jiné zasáhl do právního postavení celé řady dalších osob, v první řadě odsouzeného. Ten by se tak znovu ocitl v postavení obžalovaného, a to se všemi výhodami (pro stěžovatelku třeba i značně nelibými) i nevýhodami (kupř. opětovné vedení a hrazení obhajoby), které taková změna nutně přináší.

30. Dále je třeba brát v potaz i právní jistotu nezletilého syna, jakož i sociálního okolí (úřady, zaměstnavatel odsouzeného, apod.). Zrušení napadených rozhodnutí z výše uvedených důvodů by tak dle Ústavního soudu představovalo nepřiměřeně velké riziko ohrožení právní jistoty stěžovatelky i dalších osob. V tomto směru je třeba poukázat na problematičnost aktuální právní úpravy, která někdy zbytečně při řešení určitých pochybení v tzv. adhezním řízení staví orgány činné v trestním řízení (stejně jako při přezkumu jejich rozhodnutí Ústavní soud) před dilema zrušit celý odsuzující rozsudek, a tím toliko z majetkových důvodů zasáhnout právní jistotu ohledně hodnot často

významnějších (osobní svoboda, apod.), anebo nutit poškozené osoby k tomu, aby po dlouhém a často psychicky vypjatém trestním řízení iniciovaly řízení další. Ochrana jiných pohledávek, kupř. nákladů vynaložených účelně poškozeným v trestním řízení (srov. ustanovení § 155 odst. 4 trestního řádu), přitom tímto deficitem netrpí a Ústavní soud tak může relevantní pochybení v rozhodování o těchto nárocích napravovat mnohem efektivněji (srov. sub 19 zmíněný náleze ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14).

31. Obsah spisu, zejména provedený rozsah důkazního řízení, jakož i vyjádření účastníků řízení k projednávané ústavní stížnosti svědčí navíc o tom, že soudy by bez dalšího dokazování nemohly stěžovatelce jí požadovaný nárok přiznat a s největší pravděpodobností by ji (stejně jako jejího syna) odkázaly na řízení ve věcech občanskoprávních, což je postup ústavně konformní. K vyhovění petitu ústavní stížnosti nemůže Ústavní soud vést ani povaha soudy posuzovaných hmotněprávních otázek, neboť soudy ve vztahu ke stěžovatelce žádné neposuzovaly, ani závěry soudů odporující důležitým ústavním hodnotám, jak tomu bylo v jiných Ústavním soudem posuzovaných případech (srov. zejména náleze ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1587/15). Proti znovuootevření podstatné části trestního řízení pak v neposlední řadě hovoří dle Ústavního soudu i obecné riziko prohloubení prvotní a opakování tzv. druhotné újmy oběti (srov. ustanovení § 2 odst. 5 zákona o obětech), jež musí být s ohledem na důležitost chráněných zájmů rovněž důležitým kritériem pro rozhodování Ústavního soudu. V určitých případech tak může být vhodnějším postupem samotné konstatování porušení základních práv a svobod poškozené osoby bez současného vynesení kasačního výroku.

32. Ze všech výše uvedených důvodů není tak dle Ústavního soudu namíste napadená rozhodnutí zrušit, natož předjímat další možný postup stěžovatelky. Stát přitom stěžovatelce neodepírá soudní ochranu, neboť ta je otevřena v rámci řízení ve věcech občanskoprávních, přičemž i v takovém řízení má soud povinnost respektovat právní postavení zvláště zranitelné oběti (srov. zejména ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona o obětech), a všude, kde je to možné při současném dosahování účelu řízení, poskytnout ochranu jejím oprávněným zájmům (kupř. přáním nesetkat se s pachatelem trestného činu). Ústavní soud již v minulosti konstatoval, že rozhodujícím kritériem pro určení nezbytnosti kasačního zásahu Ústavního soudu do adhezního řízení je míra možnosti a obtížnosti nápravy všech pochybení trestních soudů v občanskoprávním soudním řízení (srov. např. usnesení ze dne 18. 2. 2015 sp. zn. II. ÚS 165/15 nebo bod 18 usnesení ze dne 19. 7. 2016 sp. zn. III. ÚS 676/16).

33. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud stěžovatelčin návrh zamítl s tím, že výjimečně formou tzv. akademického výroku konstatoval, že k porušení jejího práva na soudní ochranu došlo. Obecný soud se přepjatě formálním výkladem § 206 odst. 2 trestního řádu dostal do rozporu s tímto procesním ústavně zaručeným právem stěžovatelky tím, že ač mu v tom nic závažného nebránilo, nesplnil svou povinnost dotázat se, zda stěžovatelka uplatňuje nárok na náhradu újmy způsobené trestným činem.

34. Nálezová forma rozhodnutí je dle Ústavního soudu nezbytná pro lepší naplnění jak subjektivní funkce řízení o ústavní stížnosti, neboť jím Ústavní soud obecně závaznými závěry jednak poskytuje stěžovatelce určitou satisfakci v podobě konstatování porušení

práva, a dále z hlediska její objektivní funkce (viz např. usnesení ze dne 2. 2. 2016 sp. zn. III. ÚS 3342/15) vymezuje hranice dalšího postupu soudů v obdobných případech.

35. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 28. února 2017

Jan Filip
předseda senátu